

YÖN

HAFTALIK GAZETE

ZONGULDAK OLAYLARI

Mason Locası
Demirel'i suçlu buldu

EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK

GİZLİ
RAPOR:

*Ereğli
Demir-Çelik
yolsuzluğu*

BAKIŞ

Ereğli - Çelik

dosyası kapatılmak isteniyor

Yeni Hükümet, daha ilk günlerde kötü imtihanlar verdi: Tüünde, Tekeli gerilerde, tüccarı ise ön plânda bırakan bir politika izlenerek, üreticinin malını düşük fiyatla elden çıkarmasına yol açıldı.

Çalışma hayatında her an rastlanabilecek usulsüz grevlere zamanında ilgi gösterilmedi, işler büyüyünce de usulsüz bir grev, ayaklanma şeklinde değerlendirilerek, 1848 Fransasını hatırlatan üzücü olaylara sebebiyet verildi.

Hükümet, yeni bir imtihanı şimdi, Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş. nin 25 Marttaki Genel Kurul toplantısı dolayısıyla geçirecek. Yüz milyonlarca lirayı aşan yirmiyeye yakın yolsuzluk iddialarıyla karşı karşıya bulunan Şirket yöneticileri, sorumluluktan kurtulmak için Hükümet değişikliğinden yararlanarak, ince bir oyuna girişmişlerdir.

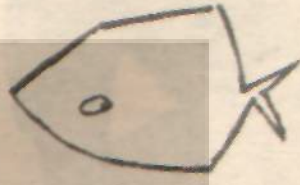
Oyuna açıklamadan önce, olayları kısaca hatırlatmakta fayda var: Ereğli - Çelik yöneticileri, basında ve Parlâmentoda ortaya atılan çeşitli yolsuzluk iddialarının yanı sıra, bizzat eski Sanayi Bakanı tarafından suçlandırılmışlardı. «Kurumun cahsmalarından memnun değilim» diyen Sanayi Bakanı, özellikle üç nokta üzerinde durmuştu:

1 Kireç yakma kalsinasyon tesisleri, içeride imal edilebileceği hâlde, Şirket işi bir yıl ovalamış, son dakikada tesislerin ithali yoluna giderek, önemli döviz israfına sebebiyet vermiştir.

2 Şirket, yarı mamül ithali yoluyla Temmuz 1964'te üretime başlayacağını bildirmiş, bunun üzerine mamül ithali daraltılmıştır. Fakat Şirket, Kasma gelindiği hâlde, üretime geçmemiştir. Bu yüzden darlık olmuş, karaborsa almış yürümüş ve memleket ekonomisi büyük zararlar görmüştür.

3 Demir ve Çelik Sanayinin üç ana unsurundan biri olan kireç taşının sağlanmasında, büyük gecikme ve ihmal vardır.

Bu noktaları belirten Sanayi Bakanı, Şirketçe verilen rakamlara dayanarak, 309 milyon lira bir fazla sarfiyatın nedenlerinin inceleme konusu yapılması gerektiğini söylemişti. Ereğli - Çelik, montaj ve inşaat işleri, ilk plâna göre 484 milyon liraya malolacaktır. Halbuki 1965 sonu itibarıyla, bu işler için ilk plâna göre 175 milyon lira fazlasıyla 659 milyon lira gitmişti.

TURHAN

Ayrıca ilk plâna dahil olmayan bir takım işler dolayısıyla 134 milyon lira harcanmıştı. Toplam, 309 milyon lirayı bulmaktaydı.

Sanayi Bakanı, fazla sarfiyatın ve firma kayırmalarının denetleme yolunu da açıklamıştı: «Şirketin hissedarı olan Sümerbank ve Karabük Kurumlarımız durumu incelemektedirler. Varacakları sonuca göre, Ticaret Kanunu ve Kuruluş Kanununun kendilerine verdiği hakları kullanacaklardır.»

Ereğli - Çelik'in yüzde 51 hissesini elinde tutan bu iki devlet teşekkülü, yolsuzlukları incelemişler, iddiaları ciddi bularak, yolsuzlukların olaganüstü bir genel kurul toplantısında ele alınmasını kararlaştırmışlardır. Gazeteler ve radyo, olaganüstü toplantının 12 Martta yapılacağını açıklamışlardır. Toplantıda, hiç şüphe yok, bugünkü yöneticiler devrilecek ve haklarında geniş ve ciddi bir tahkikata girişilecekti. Fakat bu arada Şirket yöneticileri için bir mucize oldu ve Ereğli - Çelik hesaplarını, ciddi şekilde denetlemeye niyetli hissedar devlet kurumları yoluyla gözükken eski Hükümet istifa zorunda kaldı. Yeni Hükümetin 1 numaralı adamı ise, yolsuzluklara adı karışan Ereğli - Çelik müteahhitlerinden Süleyman Demirel'dir.

Şirket yöneticileri, bu mucizeden yararlanmasını bilmişlerdir: İlk iş olarak, olaganüstü toplantı önlenmiştir. Hissedar devlet teşekkülleri, olaganüstü kongre müracaatını geri almamakla beraber, normal genel kurul toplantısına gidilmesine rıza göstermişlerdir. Türkiyede, devlet mekanizmasının nasıl işlediğini bilenler, Ereğli - Çelik yöneticilerinden ciddiyetle hesap sormaya hazırlanan devlet teşekküllerinin, birdenbire hangi ilhamla yumuşak başlı davrandık-

«Hieroglif» den

larını kolayca tahmin edebilirler.

Ereğli - Çelik yöneticileri, meselenin en nazik safhasını böylece atlattıktan sonra, normal genel kurul toplantısı için plânlarını hazırladılar. Kurucular, Sümerbankta toplantılar yaptılar. Ereğli - Çelik işinden milyar vuran kurucu - müteahhit Koppers, en önemli adamlarını toplantıya getirmişti. Hisselerin yüzde 51'ini elinde tutan Sümerbank ve Karabük'ün, yönetim kurulunda hisselerinin kat kat üstünde bir cömertlikle temsil edilen ve yolsuzluk iddiaları altında bulunan birtakım kurucularla toplantılar yapmasına herhâlde ihtiyaç yoktu. Ancak Sümerbank ve Karabük etkili şekilde hesap soracak durumdadır. Hesap soracakların, hesap sorulacaklarla kapalı toplantılar yapması hoş değildir.

Genel Kurulda oynanacak olan oyun açıktır: Ortada, yönetim kurulunun işini çok kolaylaştıran bir murakıplar raporu vardır. Murakıplar, «Biz göreve yeni başladık. Yolsuzlukları incelemeye daha vakit bulamadık. Onun için, yolsuzluk iddiaları hâric, yönetim kurulunu ibra edelim, yolsuzluk iddiaları daha sonra incelenir» demektedirler. Böylece yönetim kurulu, göğsünü kabarta kabarta ibra edilebilir, diyebilecektir. Yönetim kurulunun işlere hâkim ve nüfuzlu olduğu sırada yürütülecek bir tahkikat ise, fazla önemli değildir. Esasen öyle görünür ki, özel murakıpların raporları, 1966 Genel Kurul toplantısında incelenecek ve o tarihe kadar köprülerin altından çok sular akacaktır. Halbuki murakıp-

lar raporuna ekli olarak sıralanan 19 yolsuzluk iddiasından her biri dahi, yönetim kurulunun, tahkikatın selâmetle yürütülmesi için derhal istifasını gerektirecek niteliktedir. Ayrıca kireç taşı meselesi, YÖN'ün bu sayısında okuyacağınız üzere, Sümerbank tarafından incelenmiş ve çeşitli yolsuzluklar bir raporla tesbit edilmiştir. Karabük'ün aynı konuda daha ağır bir rapor hazırladığı söylenmektedir. Bu raporlar ve kireç taşı meselesi, haysiyetli yöneticilerin derhal iş basından çekilmesi için yeterlidir. Östelik, yolsuzluklar listesinin başında yer alan 4 - 5 iddia, Demirel ve Demirel'in temsilcisi olduğu Morrison şirketiyle ilgilidir. Başbakan yardımcısı, güven verici bir tahkikatla kendini temize çıkarma durumundadır. Şirketin eski yöneticileri, ya da yakınları iş başında kaldığı müddetçe, girişilecek her türlü tahkikat güven vermeyecektir. Şimdiden Sümerbank ve Karabük, Ereğli - Çelik yöneticilerinden hesap sormak hususunda, eski Hükümet zamanındaki enerjik tutumlarını yitirmiş intibamı vermektedirler.

Eski Hükümetin Sanayi Bakanı, önemli yerlerden gelen baskılara rağmen, Sümerbank ve Karabük'ü harekete getirmesini başarmıştı. Yeni Hükümetin Başbakan Yardımcısı ise, isminin yolsuzluklara karışması dolayısıyla, bu iki devlet teşekkülünü hesap sormak için, olanca gücüyle zorlamak durumundadır. Olaganüstü Genel Kurul toplantısında ısrar etmevis gibi gevşeklikler ve güven kırıcı davranışlar, en başta Başbakan Yardımcısını yaralayacaktır.

Doğan Avcioğlu

ZONGULDAK'TA KANUN DIYE KANUN TEPELENDİ

«İŞÇİLERE ATEŞ AÇILMASI SUÇTUR»

Zola'nın «Germinal» ini hatırlatan kanlı günlerden sonra Zonguldak'ta hayat yeniden eskisi gibi yürümeye başladı. Havzadaki olayları yaşamış 15 bin yakın münavebel işçi, müddetleri dolduğu için köylerine gönderildi. Onların yerini köylerden getirilen olaylara karışmamış işçiler aldı. «Müdebir» idare, «olayları yaşamış» işçilerle, «olayları yaşamamış» işçilerin yolda karşılaşmalarını önlemek için gerekli tedbir aldı. Olayları yaşamamış işçiler gelince, Kozlu Bölge Müdürü kuyuya indi Fakat mühendisler bundan çekindiler. İşçilerle elele olması gereken Mühendisin, işçiden korkması acıdır. Hükümet liyanmasını kabul etti. Grevci işçiler de dâhil bütün işçilere ücretlerinin tam ödenmesi kararını aldı. Geride, kan ve ateşin yüreklere ve beyinlerdeki sancısı kaldı.

Kanlı olaylar, usulsüz bir grevi, bir ayaklanma sayan faşist bir zihniyetin sonucudur.

Zonguldak'ta, Bıyık primlerinin dağıtılışında yapılan haksızlık dolayısıyla, 10 Mart Çarşamba gününden itibaren çeşitli bölgelerde işçiler işbaşı yapmayı reddetmişlerdi. Olaylar, Perşembe günü Kozlu'ya sirayet etti. Perşembe gecesi saat 23'te Kozlu bölgesinin Uzunmehmet, İncirhamamı ve İhsaniye ocaklarında çalışan 2 bine yakın işçi, kuyulara inmediler. İnme istiyen arkadaşlarını da birlikte harekete ikna ettiler. Batı ülkesinde her gün yüzlerce görülen «kendiliğinden bir grev» başlamıştı. Grev için kanunun öngördüğü formaliteler yerine getirilmemişti. Grev usulsüzdü. Ama bu, yine de bir grevdü. Tıpkı Kavel grevi gibi ve DP devrinde, ya da çok eskiden vukub'un sayısız grevleri gibi bir grev...

Usulsüz grev, «asarım, keserim» zihniyetiyle, çığırdaç çıkarıldı. Kitle psikolojisinden anlamayan Kömür İşletmeleri yöneticilerinin ve halktan kopuk sendikacıların işçiyi yukarıda bakan müdahaleleri, canından bezmiş işçinin öfkesini ve mukavemetini arttırdı. Kitle homurdanıyordu. Telâşa ve korkuya kapılan yöneticiler, «Gelsin polis, gelsin jandarma» dediler. Polis ve jandarmanın ve onların arkasından deniz piyadelerinin gelişleriyle gerginlik iyice arttı. Mavzerlerle mavzersiz kitle karşı karşıyaydı. Grevci'ler, mavzerlileri taş yağmuruna tuttular. Yer yer dipçikler ve yumruklar çatıştı. İşin bu safhasında mavzerli'ler «ateş» emrini aldılar. Namulardan fırlayan kör kurşunlar kurbanlarını seçti ve iki işçi şehit oldu. İşçiler ölüleriyle birlikte çekildiler. «Ölülerimizi vermeyiz, ölümlerimiz ancak Başbakanın teslim ederiz» diyorlardı. Ölümlerden biri, üzerinde örtülen bayrağın altında yatıyordu, öteki dis panserdeydi.

HÜKÜMETİN TELÂŞI

Kara elmas'ı kana bulayan yöneticiler panik içindeydiler. Zonguldak Valisi acele Ankarayı aradı. İçişleri Bakanını buldu. Vali, «İşçiler isyan halinde. Olaylar büyüyecek. Derhal askerî yardım diyordu. Kabine gece yarısından sonra acele toplandı. Kabine, şefkat ve anlayışla çok daha ko'ay önlenilecek bir usulsüz greve karşı değil, vatan sathına yayılabilme istidadı gösteren bir ayaklanmaya karşı tedbirler aldı. İlk iş olarak Hükümet, Genel Kurmay Başkanlığından Zonguldak ve Kozlu'ya askerî birlikler sevkini istedi. Genel Kurmay, Bakanlar Kurulu'na kararı olmadıkça harekete geçilemeyeceğini bildirdi.

Bakanlar Kurulunun kararı üzerine, askerî birlikler harekete geçtiler. Ereğli'den Deniz birlikleri geldi. 100 kadar GMC tam teçhizatlı askerle Jolu olarak Zonguldak yolunu tuttu. Mürtet'ten kalkan iki jet, Zonguldak ve özellikle Kozlu üzerinde dâişler yaptı. İstanbul ve Ankaradaki muhtemel gösterilerin şiddetle bastırılması kararlaştırıldı. Yeni ekibin telâşının en açık belirtisi radyo yayınlarının yasaklanması oldu. Gazeteler her türlü haberi yazamaz ve çeşitli söylentiler yayarken, radyonun şuşması tabii ki beklenilenin tam aksi sonuç verdi. Ustelik Hükümet bir müddet için radyo gibi etkili bir silâhtan kısmen yoksun kaldı.

Hükümet ertesi gün, parti liderlerini topladı. Alınan tedbirleri onlara tasvip ettirmek istedi. Basına parti liderlerinin tedbirleri tasvip ettiği haberi şletildi. Fakat İnönü, kendine has üslûbuyla bir bildiri yayınlayarak, Hükümetin tutumunu tasvip etmediğini ifşas etti.

Çeşitli emniyet tedbirleri alan ve liderleri toplayan Hükümetin Türk-İş ile temas nedense aklına gelmedi. Başbakan, Cuma günü kendisiyle görüşme talebinde bulunan Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'u kabu'den kaçırdı. Tunç'a, «Başbakan istirahat» denildi. Tunç, ancak akşam geç saatlerde Demirel ile konuşabildi. Tunç, Başbakan Yardımcısına, şefkatle çözülebilecek bir meselede işçinin üzerine ateşe gitmenin hatalı olduğunu anlattı. Ordu ile işçinin karşı karşıya getirilmesinin vehametini belirtti. Türk-İş Genel Sekreteri, Orgeneral Sunay ile de görüşmek istediysede başarıya ulaşamadı.

Türk-İş ile danışmayı akıl edemiyen yeni ekip, olay yerine de Çalışma Bakanını değil, İçişleri Bakanını yolladı. Mesele, hükümet için bir asayiş meselesiydi. Fakat grevci İçişleri Bakanına «Bize konuşabileceğiniz kimse'eri gönderin. Seninle konuşmayız. Sen zabıta'nın temsilcisisin» diyerek, Hükümetin hatâlı tutumunu ortaya koydular. Bu sırada özel sektör toplantısına katılan, olayların fütursuzluk derecesinde soğukkan'ı tek adamı Çalışma Bakanı Çağlayangil, «Mesele önemli değil. Amele seyyanen prim istemiş» diyordu. Ancak akşam üzeri Zonguldak'ta sevkedilebilen Çağ-

Mehmet Çavdar'a ağıt

Ala şafak saat üçtü
Uyanmak güçtü
Karanlık uykusundan yoksulluğun
Ezilmiş bir diştü
Çavdar Mehmedin diştü.

Kalktı giyindi, şapkası
Sarı kömür madenci şapkası
İnceltmiş büsbütün ve de karartmış
Sarı solgun yürünü
Gözlerinin buruşuk kara üzünü.

Kuşluk vakti şimdiki karısı
Ve bebese kalkışlarda tan ağrısı
Yoksulluk sinisini çevresinde
Yolların ardından gelecek
Köylü babayı bekleyerek.

Mehmet de oturdu kuşluk aşma
Uğrun bir gürültüde, sofrası başına
Geldi üç kurşun,
Uzandı toprağa, kaşığına bitmişti gün
Şapkası kanlı çorba tasydı ölümün.

Yaşarken yalnızdı ve ölümünde yalnız
Üç yüz altmış beş günde yalnız
Duymadı ağdını kimse, yol türkünü
Gürültüler arasında bir kadın kimsesiz,
Çağırır adamı kavak karanlığında sessiz sessiz

Sesi duyulmayan milyonlardan biri
Bir kadının dilinde ağıda girdi
Yürüdü arkasız ve kimsesiz kalabaklılardan
Vardı gitti eşit kaplı ölümün yanına,
Bir, Taurisal adalet ondan yana!

Ceyhun Atuf Kansu

layangil, Koz'u Jönüşlü de gazetecilere «Bu bir asayiş emeslesi, Çalışma Bakanlığın ilgilendirmez cevabını veriyorduk!

BARDAGI TASIRAN DAMLASI: PRIMLER

Halbuki işçiler günlerdir derinlerini anlayabilecek bir yetkili bekliyorlardı. Nitekim dökülen kana rağmen, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ile Çalışma Bakanının Kozlu'ya gelmesinden sonra işçiler kolaylıkla yatıştı. İşçilerin liyakat primi dağıtılışındaki adaletsizlikten şikâyetçiydiler. Zonguldak'ta bir sarı zarf âdeti vardı. İdare, münasip kişilere, sarı zarf'ar içinde bazan 20 bin lirayı bulabilen liyakat primleri dağıtılırdı. Dağıtım gizli cereyan ettiği için, adaletsizlik göze batmazdı. Toplu sözleşme dönemiyle bu usul kalktı. 1963 ve 1964 de

liyakat primi dağıtılmadı. İdare, 1965 te 6 milyon lira prim dağıtılacağını açıkladı. Sendika ile de bir protokol imzalandı. Protokolü, sendika gizli tuttu. Bu durumda çeşitli söylentiler ortaya çıktı. Özellikle Türk sendikacılığının bir çns Hoffa'sı durumuna gelen eski sendika başkanı Mehmet Alpdündar, bu durumu rakipleri aleyhine kullanmasını bildi. Primin sadece beş, altı yüz kişi arasında paylaştırılacağı söylentileri çıktı. Sadece mühendis, başçavuş ve nezaretçiler 6 milyonu bölüşecekti. Halbuki işçi uzun senedir bu primi bekliyordu. Sendika yöneticilerimiz, durumu açıkça işçiyi anlatmaktan kaçınmaları da söylentileri doğurdu nitelikliydi. Bu durumda işçi, sendika ve işveren arasında gizli bir pazarlık şüpheleniyor, kendici satıl-

mış hissediyordu. Pek yakındaki sendika kongresine hazırlanan Alpdündar yayınladığı bildiriyle de «600 metre yer altında 11 liraya 16 saat çalışıp dururken, 30-40 lira yevmiyeli kendi adamlarınıza zam verirken Havza başınıza çöker» diyordu.

İşçiler bu hava içinde işbaşı yapmayı reddetmişlerdi. Teşebbüs yöneticileri, sendika ve valî, aylardır süren bu beklemeden sonra hayal kırıklığına ve haksızlığa uğramanın psikolojisini iyi değerlendirememişlerdi. Hükümet, Çarşamba günü başlayan grev'ere aldırış bile etmemişti. Ancak lüzümlü olaylardan sonra Hükümet, bu haftanın başında liyakat primlerinin dağıtılışında işçilerin görüşünün gözönünde tutulacağını açıkladı. Ne var ki Hükümetin kararı bu sefer de sendikayı memnu etmedi. Sendika Başkanı İpekçi, Enerji Bakanına bir telgraf çekerek «Biz toplu sözleşme hükmüne uygun olarak işverenle anlaştık. Protokol imzalandı. Protokolü, olaylar sırasında tazeledik» diyor ve Hükümeti toplu sözleşme düzenine müdahaleye suçluyordu. Bu durumda, liyakat primi meselesi daha uzayacağı benzemektedir.

SENDIKA KAVGASI

Esasen olaylarda, mahallî sendikacılar arasındaki anlaşmazlıklar önemli rol oynamıştır. Başarılı sayılan toplu sözleşmeyi eski sendika başkanı Alpdündar yürütmüş ve imzalamıştır. Alpdündar cüsseli, atak ve heyecanlı bir sendikacıdır. Yer altında çalışmış bir madenci olması da onun prestijini arttırmaktadır. Ne var ki Alpdündar, sendika fonlarını serbestçe kullanmıştır. Türk-İş tarafından girilen bir tahkikat, birçok yolsuzluk iddiasını ortaya koymuştur. Bu durumda Alpdündar, Valinin çabasıyla işbaşından uzaklaştırılmış, sendika kongreye gitmiş ve kongrede yeni yöneticiler seçilmiştir. Fakat Alpdündar mücadeleyi bırakmamış, Mart sonuna doğru yapılacak kongreye hazırlanmıştır.

Olayların kurbanlarından biri: Mehmet Çavdar.

POLİTİKA VE ÖTESİ

«BİTMEYEN KAVGA»

Olaylar için için işliyen bir yara gibi kapanağa yüz tutarken, yapılan yorumları serinkanlıkla gözden geçirelim. Türk sekreteri Halil Tunç'a göre, «Zonguldak olayları aslında çok cephelidir.» C.M.P. Genel Başkanı İsmet Paşa'ya göre «Zonguldak hâdisesinin birdenbire vebamet almasının sebepleri olacaktır.» Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'e göre ise «Ehliyet ve liyakat zammı için 6 milyon lira ayrılmıştır, bunun için de bir protokol imzalanmıştır. Amele kalkmış, bunu seyyanen dağıtm demiş.» Çok baskılı tröst gazetesine göre ise, «Komünist propagandası yapıldığı» anlaşılmış.

Askerlerle işçilerin karşı karşıya getirildiği, ölen ve yaralananların bulunduğu, kanunlu veya kanunsuz tartışmaların yapıldığı bir grevden sonra Türkiye'de sorum yüklenmişlerin yorumlarının özeti budur.

Ortada 6 milyon lira var; işçiler bunun eşitçe pay edilmesini istiyor. İstiyebilir mi, istiyemez mi, isterse nasıl ister, bunların tartışması ayrı. Bu para devletin parasıdır. İşçiler üç gün grev yapmışlardır, bu grev sonucunda devletin zararının 20 milyon lira olduğu bildiriliyor. Bir yanda anlaşmazlık çıkarılan rakam 6 milyon lira, bir yanda devletin girdiği zarar 20 milyon lira. Türkiye'yi yönetmek iddiasında bulunan insanların zihniyetini gösterme bakımından bu 20 milyon rakamı üzerinde önemle durulmalıdır.

Zonguldak grevleri başlamış ve devam ederken, Ankara'da hükümet yetkilileri «özel sektöre» temsilcileri ile toplantılar düzenlemekte idiler. Hükümetin nazenin özel sektörden yana olduğunu belirtmesi, ana ilkesi özel sektör olan karma ekonomiyi sürdürüleceğini söylemesi için hükümet sorumlularının böyle bir gösteri düzenlemesi şartı vardı. Bu şart yerine getirilirken, Zonguldak olayları başlamış ve Çalışma Bakanı, Zonguldak'a gitme yerine bu toplantıda bulunmayı seçmiştir. Çalışma Bakanının, bırakın hükümeti, kimden yana olduğunu anlıyor musunuz? «6 milyon lira ayrılmış, amele kalkmış bunu seyyanen dağıtm demiş...» cümlesinin altında yatan taraf tutmanın anlamı nedir?..

6 milyon liranın çarçur edilmemesi için büyük bir duyarlık gösteren sorumluların, 20 milyon iki günde zarar hanesine geçirilmesi karşısında ne düşündüğünü bilmek isteriz. Nazenin özel sektör ile sarmış dolaş toplantıları düzenleyen hükümet, acaba iki günde devletin zarara sokulduğu 20 milyon, özel sektörden ayda vergi olarak alabiliyor mu? Bir ayda vergi olarak alamadığını, iki günde zarar olarak nasıl benimsiyebiliyor? Türkiye'yi daha iyi yöneteceğiz

diye işbaşına gelenlerin tutumunu göstermesi bakımından bu gösteriyi, rakamları, demeçleri unutmamacasına kafalarımıza yerleştirelim.

Bu hükümet kimden yanadır? Ana ilkesi özel sektör olan karma ekonomi derken kimden yana olduğunu belirtmiştir. Zonguldak çevresindeki 60 bin işçi —Çalışma Bakanına göre amele— 6 milyon liranın eşitçe pay edilmesi için boşuna çırpınadursun, hükümet bununla meşgul değildir ve özel sektöre sarmış dolaş toplantıları düzenlemektedir. 6 milyon lira yüzünden, 20 milyon lira zarara girilmiş olması kimseyi ilgilendirmemektedir.

Özel sektör sarmış dolaşçıları, siz maden işçiliğinin ne demek olduğunu bilir misiniz?

Siz her sabah ölüm demek olan kuyuya inip, her akşam çok şükür bugün de sağım... Sözlerinin ne demek olduğunu bilir misiniz?

Askerin silâhi madenciye karşı kullanılmıştır. Her gün ölümle göğzeye gelen insanlara silâhin tesir etmeyeceğini bilir misiniz? Silâhla çatışmada ölen ve yaralananların sayısı, her yıl madende ölen ve yaralananların onda biri bile değildir, bunu bilir misiniz?

Tetiğe dokunma komutunu verdiren ağır hâta etmiştir. Tarih bilmediğini, sosyoloji bilmediğini, işçi hareketlerini bilmediğini ispatlamıştır. Silâhla maden işçilerinin karşı karşıya gelmesinin, sorumlulara nelere mal olduğunu batıdaki grevler tarihini açtı da bir okuyun, dudaklarınız uçuklar, gözleriniz satırlar arasında yanar.

1965 Türkiye'sini, çağımızdaki fikir dalgalanmalarını, çağımızın insanı olmayı bilmeyenler, devlet yöneteceğim diye orlaya çıkmamalıdır. Grev yerindekilerin bilgiden yoksun halin demeçlerine bakın... Ardından toplu, tüfekli tertipler alırsanız yanlışlığı görün... Gerçek sebebin dışındaki sebep arayışları izleyin...

Demir parmaklıklar ardında, saçları kesilmiş 14 sanık kardeşim, senin gözlerindeki ekmeğin istiyen kavgağ gürültü beni korkuturken, öteki seni oraya sokmanın rahatlığı ile Zonguldaktan dönüyor ve bu işi bitti sanıyor.

İşçi madene dönmüştür.

Her şey bitmiştir.

Oysa, asıl sebebe inilmediği sürece, bitmiştir sanılan yerden, yeniden başlanacaktır. Kimsenin suçu yok bunda, tarihin akışı bu!.. Ona karşı gelme çırpınmaları içindediriz!..

Mehmed Kemal

nacak, emekçi halkımızın hizmetinde tarihi vazifesini mutlaka yerine getirecektir.

Zonguldak olayları ve gençlik

Zonguldak olayları üzerine T. M.T.F., basına şu bildiriye bulunmuştur:

«Zonguldak Kömür Madenlerinde toplu sözleşme için uygulan-

masındaki bir anlaşmazlıktan doğan olayların başındaki aktörleri bizde, kömür işletmelerinin işveren durumunda olan resmî makamların sorumluluk payının büyük olduğu kanısını uyandırmıştır.

Türk Yüksek Öğrenim Gençliği olarak Türk işçilerinin karşısına, yöneticilerin yanlış tutumunu sonuca silâhli kuvvetlerimizin çıkarılmasını asla tasvip etmiyoruz. Aynı şekilde «Türk işçisi-

Başbakan Yardımcısı Demirel ile Türk İş Genel Sekreteri Tunç.

nin refah ve saadeti için hiçbir gayret esirgenmeyecektir» sözünün samimiyet derecesini takdir edemiyoruz. Türk Yüksek Öğrenim Gençliği o'arak işçilerimize silâhla karşı çıkarken, hepimizce kutsal olan Kıbrıs davamızın istismar edilmesini de hoş karşılamıyoruz.

Ayrıca, patronlara özgü bir hayat felsefesinin hükümetçe benimsenmesinden de hoşnutsuzluk duymaktayız. Çalışma Bakanının, mem'eketin en önemli üretim bölgesinde binlerce işçi toplu grev hareketlerine girişirken, devlet sektörü —özel sektör toplantısına koşması— bize bu hayat felsefesinin hükümetçe benimsenmiş olduğunu müsbet delildir.

T.R.T. Konununun 17. maddesinin kötüye kul'ânılarak Zonguldak olaylarının radyodan verilmesinin yasaklanması Anayasanın garanti altına aldığı haberleşme özgürlüğünün çiğnenmesi o'arak görüyoruz.

Bütün bunların yanı sıra İşçileri Bakanının verdiği sorumsuz beyanlardan çıkan sonuç şudur ki, Hükümet ve iş çevreleri işçi hareketlerinin nedenlerini kasıtlı olarak yanlış yorumlamaktadırlar.

Zonguldak olaylarının su yüzüne çıkarttığı bir başka gerçek de bazı sendika liderlerinin tutumlarına Türk Sendikacılığı için utanç verici olduğudur.

Bu yanlış davranışlar sonucu, demokratik düzen içinde oluşmasını arzu ettiğimiz işçi hareketi kana bulanmıştır.

Türk Yüksek Öğrenim Gençliği olarak, Türk işçilerinin sosyal ve ekonomik haklarına karşı çıkan düşüncenin karşısında olduğumuza kesinlikle açıklarken, Türk işçisine şiddet kul'ânılmasını bütün gücümüzle protesto eder. Hükümetin tutumu karşısında duyduğumuz acıyı Türk kamu oyuna iletmek isteriz.

Topkar'ın demeci

Türk-İş Birinci Bölge Temsilcisi İsmail Topkar ise, Zonguldak olayları hakkında şunları söylemiştir:

«Olaylarda bir tahrik aranıyor, başlıca tahrik işverenin tutumunda ve İdarenin davranışındadır. Kömür işçileri öteden beri gayri insanî şartlar altında ve utanç verici düşük ücretlerle çalışmaktadırlar. Mecburî çalışma (mükellefiyet) devrinden kalan jandarma baskısının izleri, işçilerin kafasından henüz silinmemiştir. Mühendis ve çavuşların işçilere muamelesi ise bilinmektedir. Diğer taraftan, istihsalin selen artışını sağlayan işçilere, prim verilmemektedir. Sürekli gayretlere rağmen, giderilemeyen bu adaletsizlik karşısında, serbest emek satıcısı o'ak işçilerin zorla kuyuya indirilmesine teşebbüs olunması, hatâlı olmuştur. Üzüntü verici sonuçlar, bu iki sebepten doğmuştur. Bu bakımdan çözüm bekleyen iki önemli mesele vardır: Birincisi, işçi ile işveren arasındaki beşerî münasebetlerin insanlık haysiyetine yarışı bir şekle geliştirilmesidir. Diğer mesele de hakka saygı prensibinin benimsenerek adaletsizliklere son verilmesidir.»

Toplatılan Kitaplar

Yargıç Ali Faik Cihan'ın «Sosyalist Türkiye» adlı kitabıyla Plehanov'un «Marksist Düşüncenin Temel Meseleleri» yargıç kararıyla toplandı.

İhsan Selçuk, bu konuda şöyle diyor:

«Bir berber bir bebere demiş ki gel bre berber seni berberliyyim.

Bir yargıç bir yargıca demiş ki gel bre yargıç seni yargıçyayım.»

Toplantıların yanı sıra dağıtılan kitaplar da var. Ünlü Başkan Ziya Selçuk, kursu bitiren kaymakamlara, kapitalistlerin hazırladığı kitaplar verdi. Kitaplardan birinin adı, «Bir Sovyet Sefaretinin İçyüzü» Kitabı hazırlayan: J. B. Lippincott Company, Philadelphia. Sirket, kitabın üzerine ismini de iftiharla basmış...

İşçileri Bakanı ve diğer görevliler olay yerinde.

den işçileri kardeşlerimizin bu haklı isteklerine karşı, ölçüyü aşan bir şiddetle mukabelede bulunduğu anlaşılmaktadır.

Yeni hükümet işbaşına gelmez çok vahim ve ciddi meselelerle karşı karşıya kalacaktır. Bir hafta önce Akhisar'da cereyan eden olaylar, anayasa düzenini ihlâlâne ve kanunların bir avuç zorba tarafından çiğnenmesine yol açmıştır. Bir tertip eseri olan Akhisar olayları karşısında hükümetin tepkisi bize yeterli olmamıştır. Dün Başbakan Sayın Ürgüplü'yü makamında ziyaret ettik. Yanlarında Sayın Demirel de bulunuyordu. Akhisar olaylarının bir tertip eseri olduğunu ve tertipçilerin AP'nin bazı mensuplarıyla komünizmle Mücadele Derneği'nin mensuplarından ibaret bulunduğunu ve olayların seyrini belirterek, gerek bunun bir tertip eseri bulunmasını, gerekse emniyet kuvvetlerinin önceden haber aldıkları bu tertibi önlemek ve olaylar patlak verdikten sonra da zorbalara yola getirmek için ödevlerini tam olarak yerine getirmediklerini sayın başbakan'a anlattık.

Başbakan, bu gibi olayların bir daha tekrarlanmaması için gerekli bütün tedbirlerin alınacağı hususunda bize teminat verdiler. Özelikle özümüzdeki milletvekili seçimlerinin tam bir dürüstlük içinde cereyan edeceğini ve anayasa icaplarının her zaman yerine getirileceğini ifade ettiler.

Herhalde Türkiye İşçi Partisi, sosyal ve laik anayasamızın demokratik ilkeleri ve devrimci ruhu ile eksiksiz, tastamam uygulanması yolundaki mücadelesine yılmadan devam edecektir. Ve şartlar nasıl gelişirse gelişsin, anayasa daki hak ve hürriyetlerini kimseye çiğnetmeden tam olarak kulla-

«PEMBE KADIN» OLAYI

Ayperi Akalan

Kent Oyuncuları, Dr. Hidayet Sayın'ın Pembe Kadın'ını oynamaya başladılar. Pembe Kadın bir tragedya kişisi. Oyunun başarısı memleketin, köyün sorunlarını gerçekçi, gözleyimli, hatâ ruhbilimsel bir açıya oturtmuş olan bir tragedya öyküsü olmasında. Kent Oyuncuları dekoru, sahneye konuluşu, müziği ile eksiksiz bir oyun sundular. Şükran Güngör hiçbir rolünde böyle güçlü, böyle dörtbaşı mâmur olmamıştı. Sema Özcan iyi bir oyuncu olduğunu kanıtladı bu oyunla. Erol Günaydın, bu duygulu oyuncu, hatırlanacak oyunlarından birini daha verdi. Ve Yıldız Kenter hiç bir eleştirininin, hiç bir noktada yadsınamayacağı bir yoğun, bir büyük kompozisyon çıkardı. Pembe Kadın — Yıldız Kenter kırdı geçirdi seyircisini. Tiyatroseverleri iyiden iyiye soluksuz bıraktı. Bu oyunla Yıldız Kenter'in aldığı haklı alkışın şimdiye dek İstanbul sahnelerinde hiç bir oyuncuya nasip olduğunu sanmıyorum. Bir ayrı sevindik. Yıldız Kenter sanatçı gücünü bizim yazarlarımızın iyi, olumlu oyunlarına araç ediyor, edecek kıvançını duyduk. Sanatı insanlara sı bir deyimne, ortak sorunlar çözümünü bilenler için insanoglu deyince önce burnunun dibindeki kendi öz insanını, halkını ananlar için yerinde bir sonuçlama idi bu. Bu kadar büyük bir oyuncu, böyle uluslararası bir değer taşıyan bir sanatçı gök-

lerden yere inerse, toprağa ayak basarsa, Kent Oyuncuları gibi bir kurum sanat kaygılarına bir de yurtseverliği katarsa neler olmaz diye düşündük. Yıldız Kenter için bir başka türlü oldu taştı yüreğimiz. Ak yürekli-ler çabuk sevinir. Oysa koşulların bir gecede alkış zoruyla değişemeyeceğini bilmeliydik. Uzun sözün kısası, sevincimiz kurtuluşumuzda kaldı. Bir sabah açtık Cumhuriyet gazetesini gördük ki, Kent Oyuncularında bir telâş, bir çırpınma... (Cumhuriyet, 4 Mart 1965, sayı 14580). Haber uçmuş Bay Selmi Andak'a. Ya da kendi koşup gelmiş «Reper-tuarımızın genellikle seçilişinde herhangi bir tutumu veya dünya görüşü olan eserlere mi öncelik veriyorsunuz?» diye sorunu açıyor... Biliriz Bay Andak tiyatrodan pek anlamaz. Gördüğü oyunları yorumlayama zorluğu içinde bunalıp durur. İşin kolayını program dergisindeki tanıtma yazılarını aktarıp, aralarına da suya sabuna dokunmaz dişe değmez yuvarıak lâflar serpiştirerek gargara yapmakta bulmuştur. Ama Kent Oyuncuları şimdiye dek ne oynamışlardır görüp bildiğine göre, gene de mi bir sonuç çıkaramaz ve böyle bir soruyu gereksinir? Bay Andak'ın amacı bu değil tabii. Ashında «Toplumcu, halkçı falan olmuşluğunuz var mı?» demeye getiriyor. Yıldız Kenter, «Bir oyunda insanlar varsa, insanlığa ait şeyler sunuluyorsa o oyun ödevini yapıyor demektir» diye alıyor sözü. Ben, içinde «insanlar» olmayan oyun bilmiyorum. Bilen varsa söylesin. «İnsanlığa ait» sözü ise ancak «insanlık» tan ne anlaşılacağı tanımlanursa açıklayıcı olabilir. Antik çağdan bu yana insanlık üstüne edilmiş yüzlerce söz ve tanım var. Kenter'inki nasıl bir «insanlık» tur anlaşılacağı için arkadan gelen «Tiyatronun doktrini budur» tümcüsü, yani Yıldız Kenter'e göre tiyatrosun doktrininin ne olduğu da iyice gürültüye getirilmiş oluyor. Ama asıl can alıcı sözler Şükran Güngör'den geliyor. Ş. Güngör, «Ben şimdi oynadığımız piyesin bile bazı repliklerinin bizde moda olan yargılarla istismar bile edileceğini sanıyorum. Hafbukî piyeste hiç böyle iddialar yok» demekte. Anlıyoruz, bir istismar korkusudur almış Kent Oyuncularını. «Moda yargıları» nın istismarı, yani toplumeu, halkçı, yurtsever yargılar... Oysa daha geçenlerde bir Siyasal Bilgiler öğrencisi, bir gazete köşesinden tüm arkadaşları adına «Toplumeuyuz, halkçıyız biz. Okuruz, ilgileniriz, haklı olayları. Hem öyle sanıldığı gibi bir moda değildir bu» diye sesleniyordu. Gelin görün ki, Ş. Güngör'e göre bir «moda» dır almış yürümüş bizim ülkede. (Beatle'ların kulağı çınlaya...). Oyunda «böyle iddialar yok» savına gelince... Elden ne gelir. Bay Güngör seyircisini ne gözde, ne de kulağı olmadığını iyice koymuş aklına... Nasreddin Hoca'nın «Bana mı inanacaksın, eşeğe mi» tavrını alıyor. Üstelik yazarı da yalanlamaya girişiyor. Çünkü yazar, oyununu tanıtırken şöyle diyor açıkça: «Köyü sömüren hacı, hoca, bey ve ağa takımı eski, modası geçmiş bir derebeyi zihniyetiyle geçimekte, köylünün emeği ile zengin olmaktadır. Ben Pembe Kadın' da bunları oyunuma konu edindim.» Bu kereden öte, yargı, sağduyunun artık. Biz gelelim «moda yargılarının istismarı» konusuna. İş böyledir, söz konusu olan bir moda salgınıdır da bu telâş niye? Oysa tuhaf öyküler

ELLERİNİZE VE YALANA DAİR

Bütün taşlar gibi vakarlı;
Hapiste söylenen bütün türküler gibi kederli,
Bütün yük hayvanları gibi battal, ağır;
Ve aç çocukların dargın yüzlerine benzeyen elleriniz.

Arılar gibi hünerli, hafif,
Sütlü memeler gibi yüklü,
Tabiat gibi cessur,
Ve dost yumuşaklıklarını haşın derilerin altında gizleyen elleriniz.

Bu dünya öküzün boynuzunda değil,
Bu dünya ellerinizin üstünde duruyor.
Ve insanlar, ah, benim insanlarım,
Yalanla besliyorlar sizi,
Hafbukî açsınız
Etle, ekmele beslenmeğe muhtaçsınız.
Ve beyaz bir sofrada bir kere bile yemek yemeden doyasya
Göçüp gidersiniz bu her dalı meyva dolu dünyadan.

İnsanlar, ah, benim insanlarım!
Hele Asyadakiler, Afrikadakiler,
Yakın Doğu, Orta Doğu, Pasifik adaları,
Ve benim memleketlerim,
Yani bütün insanların yüzde yetmişinden çoğu,
Ellerinizi gibi ihtiyar ve dalgınsınız,
Ellerinizi gibi meraklı, hayran ve genişsiniz.

İnsanlar, ah, benim insanlarım!
Avrupalım, Amerikalım benim
Cessur, atak ve unutkanım ellerin gibi,
Ellerin gibi tez kandırılır,
kolay aldatılırsın...

İnsanlar, ah, benim insanlarım!
Antenler yalan söylüyorsa eğer,
Yalan söylüyorsa rotatifler,
Kitaplar eğer yalan söylüyorsa,
Duvarda afiş, sütunda ilân yalan söylüyorsa eğer,
Beyaz perdede yalan söylüyorsa çıplak baldırları kızların,
Rüya yalan söylüyorsa,
Ninni yalan söylüyorsa,
Meyhanede keman çalan yalan söylüyorsa eğer,
Yalan söylüyorsa umutsuz günlerin gecelerinde ay ışığı,
Eğer söz yalan söylüyorsa,
Eğer renk yalan söylüyorsa,
Eğer ses yalan söylüyorsa,
Ellerinizden geçinen

Ve ellerinizden başka her şey
Herkes yalan söylüyorsa eğer,
Elleriniz balçık gibi itaatli
Elleriniz karanlık gibi kör,
Elleriniz çoban köpekleri gibi aptal olsun
Elleriniz isyan etmesin diyedir.
Ve zaten bu kadar az misafir kaldığımız
Bu ölümlü, bu vasaşası dünyada,
Bu bezirgân saltanatı, bu zulüm
Bitmesin diyedir...

Nâzım Hikmet

**NEZLE
VE BÜTÜN
AĞRILARA
KARŞI**

**KİNİNLİ
GRİPİN**
4 saat ara ile günde
3 adet alınabilir

YENİ AJANS — 939/942

YÖN, 19 MART 1965

dönüyor Türkiye'de, «moda yargıları» dan daha da tuhaf. Morrison var, Hükümetin düşürülmesi var... Çetin Altan'ı Milliyet'ten kışlayan ürkütücü baskılar? Kent Oyuncularını alır bir telâş da bizi almaz mı? Sorular peşpeşe geliyor aklı: Kent Oyuncuları yeni bir tiyatro yapısının sahibi olacaklar. Bankalardan kredi almış olmasınlar? Türkiyemizde esen yeni rüzgârları koklayıp Pembe Kadın'a yönelen alkış tufanlarından ürkerek «Amağ bizi toplumeu, halkçı sanılar, olanaklarımızı kısıtlayıverirler, mall çevrelerin bizima uğranır» diye düşünmüş olmasınlar? Kişiyi böylesine aptal yerine koyan ecis bücüs tümcelerin ötesinde gerçekten önemli olaylar mı geliyor ülkemizde? Gelişme, «Pembe Kadın'ı oynayan sanatçıların düşündükleri» oyundan, yazardan, oynanıştan önce bunlar mı olurdu? Müşfik Kenter söze karışıp şunları söylüyor Bay Andak'a: «Ben Şükran'ın bu sözünde biraz fazla iyi niyet endişesi görüyorum. Bir topluma bir konu şu nisbette, şu yönde istismar edilirse, o toplumun bütünüyle o yana kayması söz konusu olamaz... Yani Müşfik

Kenter de «Gönlümüzü ferah tutalım. It ürür, kervan yürür» demeye getiriyor. Bay Andak, Kenter'leri bazı çevrelerce töhmet altında bırakacak böylesine tehlikeli bir durumdan kurtarıldıktan sonra eleştirisine geçmiş, «Sadece iyi oynamış bir halk hikâyesi» diye bir başlık atmış. Anlaşılan bir konu, bir yapıt köye, köylüye deyin olunca «Halk hikâyesi» türüne giriyor Bay Andak'ça... Oysa tüm dünyada halk hikâyesi, halk masalı, halk şiri, halk oyunu denince belli nicelikteki sözlü ya da yazılı geleneklerin, eylemlerin anlaşılmasını sanıyorduk. Böylece, örneğin Lorca'nın çoğu köyde geçen ünlü oyunlarının birer tragedya olmayıp «halk hikâyeleri» olduğu aydınlaşmış çıkıverdi... Ya da «Cadı Kazanı» nın bir kasaba öyküsü olduğu!.. Bay Andak kendine özgü, seçik olmayan tümceler, yorumlayacağı yerde soru sormalar, açık çelişmeler ile Dr. Hidayet Sayın'ın iler tutar yerini bırakmamış. Kent Oyuncularını «moda yargılarının istismarı» ndan kurtarmak amacı ile şunları da söylüyor: «Pembe Kadın'ın doktriner yanı olmamakla beraber yine de bir ana - te-

ması var. Ve bu ana-tema herhalde Anadolu'daki sağlık müessesesine karşı. Kendisini tiyatro eleştiricisi sayan biri, bir iyi oyunun saygıdeğer, olumlu yazarına karşı böylesine gülünç, anlaşılmasız, çirkin imalara, yermelere girişebilir. Asıl anlaşılmayan, şu bunalım günlerinde şereflî tutumundan övgü ve kıvanç duyduğumuz Cumhuriyet gibi bir gazetede bu kadar garip işgüzarlıklara girişen bir kalemin nasıl olup da yer bulduğu ve hangi çevreler adına hareket ettiğidir. Bir de olayın açıkça ortaya koyduğu, titizlikle yorumlanması gereken bir durum var. Sansürün kara pençesi Şehir Tiyatrolarına uzana dursun, en önemli özel tiyatro kurumlarından biri mali çevrelerin baskısını şimdiden var sayarak kendikendini denetleme durumuna geldi ve bu uğurda açık ve şartsız çelişmeleri bile göze alıyor. Beklenen baskının ne denli zorlu olduğu bilinmese, aydın, yazarı, sendikası, üniversiteleri ile zinde, güçlü kuvvetlerin «moda yargıları» deyimini ile karşısına çıkabilmek kolay göze alınabilir bir davranış olmazdı...

SAYFA 13

